

ב"ה יום מוצאי שבת כ"א בכסלו תשע"ב

שיעור כללי לחנוכה תשע"ב בדין אסור להשתמש לאורה

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד א
אמר רב הונא: פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת - אין מדליקין בהן בחנוכה, בין בשבת בין בחול. אמר רבא: מאי טעמא דרב הונא - קסבר: כבתה זקוק לה, ומותר להשתמש לאורה. ורב חסדא אמר: מדליקין בהן בחול, אבל לא בשבת, קסבר: כבתה אין זקוק לה, ומותר להשתמש לאורה. **אמר רבי זירא אמר רב מתנה, ואמרי לה אמר רבי זירא אמר רב: פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת - מדליקין בהן בחנוכה, בין בחול בין בשבת. אמר רבי ירמיה: מאי טעמא דרב - קסבר: כבתה אין זקוק לה, ואסור להשתמש לאורה.** אמרו רבנן קמיה דאביי משמיה דרבי ירמיה - ולא קיבלה. כי אתא רבין, אמרו רבנן קמיה דאביי משמיה דרבי יוחנן - וקיבלה. אמר: אי זכאי גמירתיה לשמעתי מעיקרא. - והא גמרה! - נפקא מינה לגירסא דינקותא. וכבתה אין זקוק לה? ורמינהו: מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. מאי לאו, דאי כבתה הדר מדליק לה! - לא, דאי לא אדליק - מדליק. ואי נמי: לשיעורה. עד שתכלה רגל מן השוק, - ועד כמה? - אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: עד דכליא ריגלא דתרמודאי.

רש"י מסכת שבת דף כא עמוד ב

אין זקוק לה - הלכך בחול שרי.
ואסור להשתמש לאורה - שיהא ניכר שהוא נר מצוה, וליכא למיחש להטייה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כב עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב אסי (אמר רב): אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה. כי אמריתיה קמיה דשמואל, אמר לי: וכי נר קדושה יש בה! מתקיף לה רב יוסף: וכי דם קדושה יש בו? דתניא: +ויקרא יז+ ושפך וכסה - במה ששפך יכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהו מצות בזויות עליו. הכא נמי - שלא יהו מצות בזויות עליו. בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי: מהו להסתפק מנווי סוכה כל שבעה? אמר להו: הרי אמרו, אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה. אמר רב יוסף: מריה דאברהם! תלי תניא בדלא תניא. סוכה - תניא, חנוכה - לא תניא. דתניא: סככה כהלכתה, ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין, ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכילי ענבים, ועטרות של שבליים, יינות (של) שמנים וסלתות - אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג, ואם התנה עליהן - הכל לפי תנאו. אלא אמר רב יוסף: אבהוון דכולהו דם.

המאור הקטן מסכת שבת דף ט עמוד א

למ"ד אסור להשתמש לאורה של נר חנוכה כל תשמיש במשמע אפי' תשמיש דמצוה ותשמיש קדושה משום דקסבר כיון שהם זכר לנרות ולשמן של היכל אסורות הן בהנאה כל עיקר אפילו לקרוא בספר ואפי' לסעודת שבת ולסעודת מצוה ולמ"ד אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה דוקא הרצאת מעות וכיוצא בה שהיא תשמיש רשות ושל חול וכדקא פירש טעמיה משום בזווי מצוה אבל תשמיש מצוה ותשמיש קדושה מותר להשתמש לאורה ושמואל דמתמה עלה וכי נר קדושה יש בו לא ס"ל דאית ביה סרך קדושה ולא משום איסור הנאה במשתמש לאורה ולא הוה כה"ג בזווי מצוה לדעתיה ולא מדמי ליה לכסוי הדם ברגל כדמדמי ליה רב יוסף עד דמשתמש בגופו של נר כמו שמכסה דם ברגל ומנא לן דאית ליה לשמואל הכי מדאיפליגו רב ושמואל במדליקין מנר לנר דאלמא לא שרי שמואל אלא מנר לנר ומדמותיב רב אויא ממעשר שני שמעת מיניה דלא שרי שמואל להשתמש בגוף הנר בדבר הרשות ומסקנא דשמעתא דחיישין בני"ח לבזווי מצוה אפילו להשתמש לאורה לדבר הרשות כגון הרצאת מעות אבל קדושה אין בה ומותר להשתמש לאורה תשמיש של מצוה ולעולם צריך שתהא נר אחרת עמו בבית קבוע לכל תשמישיו כדברא דאמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה ואפי' מאן דאמר מותר להשתמש לאורה כל תשמיש שבעולם בהא דרבא מודה שצריך נר אחרת שלא יהא הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה. לשון הרמב"ן במלחמות: כי אמר רב אסי אסור להרצות מעות רבותא קאמר שאפילו הרצאת מעות שאינו אלא עיון הקל אסר כל שכן תשמיש אחר בין של מצוה בין של קדושה ואפילו שמואל בשאר תשמישין מודה דאסור משום דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה ואע"פ שיש לו נר אחר פעמים שאדם מדליק כמה נרות ולא חלק אלא הרצאת מעות שאינו תשמיש אלא הנאה ומשום הכי אמר וכי נר קדושה יש בו וכי מצוות דבר שבקדושה הם כגון תפילין וספר תורה ומשום הכי אמר רב יוסף וכי דם קדושה יש בו.

רא"ש מסכת שבת פרק ב סימן ו

ו אמר רב יהודה אמר רב אסי אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה. ואף על גב דאיפסיק לעיל דכל תשמיש אסור לאורה. צריכינן לההיא דהרצאת מעות דהא דאמרינן לעיל דאסור להשתמש לאורה היינו דוקא תשמיש קבוע דהרואה אומר לשם תשמיש זה הדליקה ולא לשם מצוה אבל תשמיש עראי לזה לא הדליקה ואשמעינן רב אסי דאף תשמיש עראי של גנאי כגון הרצאת מעות

אסור לפי שידיו סמוכות לנר לעיין בהן יפה. וכן משמע לישנא דקאמר כנגד נר חנוכה. ולא קאמר אסור להרצות מעות לאורה:

ר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף ט עמוד א

הלכות חנוכה שמע מינה אסור להשתמש לאורה. פירוש כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל ואם איתא דשרי לאישתמושי תשמיש מצוה בנר חנוכה האיך מדליקין נר חנוכה בשבת בכל השמנים והרי כשישתמש בה בסעודת שבת אתי לאטוויי אלא ודאי כדאמרן והא דאמר רב לקמן [דף כב א] אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה לאו למימרא דדוקא תשמיש דרשות אסור אבל תשמיש דמצוה שרי אלא לומר דאפילו ריצוי מעות שהוא תשמיש קל אסור והכי מוכח בירושלמי וכן נראים דברי הרמב"ם ז"ל בפי' ד' מהלכות מגלה וחנוכה וזה שלא כדברי הר"ז הלוי ז"ל וא"ת והא אמרי' [דף כב א] דאבוהון דכולהו דם כלומר דמדכתיב ושפך וכסה ודרשינן במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל כדי שלא יהו מצות בזויות עליו ילפינן שאסור להסתפק מנויי סוכה ושאסור להשתמש כנגד נר חנוכה משום בזוי מצוה ואי אפילו תשמישי מצוה קאמרינן מאי בזוי מצוה איכא דהא אמרינן בגמ' (שם) דלרב דאמר אין מדליקין מנר לנר אי טעמיה משום בזוי מצוה כל היכא דקאמר מדליק משרגא לשרגא ממש שלא ע"י קנסא שרי דכיון דמצוה ממצוה קא מדליק ליכא משום בזוי מצוה וה"נ מאי שנא י"ל דעד כאן לא שרינן אלא להדליק מנר לנר משום דתרוייהו חדא מצוה כלומר מצות נר חנוכה ומין במינו אינו בטל אבל שאר מצות נראה כמבטלות זו את זו:

תוספות מסכת שבת דף כב עמוד א

סוכה תניא - משמע דטעמא דנויי סוכה משום ביזוי מצוה וקשה לר"י בפרק כירה (לקמן דף מה. ושם) משמע דטעמא משום מיגו דאיתקצי למצותה ותיירץ דצריכי לתרווייהו דמשום דאיתקצי למצותה לא הוה אסרינן בחולו של מועד דלא שייך מוקצה אלא (בנפל) בשבת וביו"ט ומשום ביזוי מצוה לא הוה אסרינן להו היכא דנפלו אבל השתא דאמרי' דאיתקצי וביזוי מצוה אסרינן אפילו נפלו ואפי' בחוה"מ

לשון המהרש"א: אפילו נפלו ביום טוב ובשבת ומשום מוקצה ואפילו בחול המועד ולא נפלו דהוה מיהת ביזוי (כוונתו ולא בנפלו בחול המועד) וקשה שאסור להסתפק בהם עד מוצאי יום טוב אחרון של חג (ומצאתי שהקשה כן השער המלך ודחה דברי המהרש"א) אם כן שיש מוקצה גם בחול המועד אם כן יש גם מוקצה לשמן של נר חנוכה ולא נזכר בגמרא או קדושה או ביזוי

זה לשון השפת אמת בחידושו למסכת שבת: אפשר דשמואל דאיתקצאי למצוותו לא שייך אלא בדבר שבקדושה לא במצווה וסוכה יליף דחל שם שמים על הסוכה והוי כדבר שבקדושה, לא במצווה ואתרוג י"ל דמה"ט ר"ח מטביל ביה ונפיק דדווקא לכלות האתרוג ולבטל כל המצווה על זה שייך איתקצאי בכל המצוות אבל להסתפק באופן שלא שייך ביטול המצווה מותר בדבר שאין בו קדושה... ומשום הכי הקשה שמואל וכי נר קדושה יש בו.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעג סעיף א

(א) כל השמנים והפתילות (ב) א [א] כשרים (ג) לנר חנוכה, <א> ואף על פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באותם הפתילות. הגה: ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר (מרדכי וכל בו ומהרי"ל), ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורן זך ונקי; ונוהגים במדינות אלו להדליק בנר של (ד) שעוה, כי אורן צלול כמו שמן. (ה) ואפי' בליל שבת שבתוך ימי חנוכה מותר להדליק בנר חנוכה השמנים והפתילות שאסור להדליק בהם נר שבת, הגה: (ו) <ב> אם אינו נותן בנר רק כדי שיעור מצותו, (תשובת הרשב"א סי' ק"ע), (ז) לפי שאסור להשתמש (ח) בנר חנוכה (ט) בין בשבת בין בחול, (י) ואפי' ב לבדוק [ג] מעות <ג> או למנותן לאורה (יא) אסור, (יב) ג אפי' תשמיש של קדושה, כגון ללמוד לאורה, (יג) אסור; * <ד> ויש מי שמתיר בתשמיש של [ד] קדושה; (יד) ונוהגים להדליק נר נוסף, כדי * (טו) ד <ה> שאם ישתמש לאורה * יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון, (טז) ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה. הגה: ובמדינות אלו אין נוהגים להוסיף, רק (יז) ה מניח אצלן (יח) [ה] השמש שבהן מדליק הנרות, והוא (יט) ו עדיף טפי, ויש לעשותו (כ) ז יותר ארוך משאר נרות, שאם בא להשתמש ישתמש לאותו נר (מרדכי). (כא) אם נתערב נר חנוכה ח האסור בהנאה בשאר נרות, אפי' אחד באלף, לא בטיל (כב) <ו> דהוי ט דבר [ט] של מנין (ת"ה סי' ק"ג), <ז> אלא ידליק מן התערובות (כג) י כל כך שבודאי נר של היתר דולק עם נר של איסור, * ואז (כד) יא מותר להשתמש אצלן (ד"ע).

מגן אברהם סימן תרעג ס"ק ח

(האסור בהנאי' - פי' לאחר שהודלק וכבה דקודם לכן לא נאסר דהזמני' לאו מילתא היא כמ"ש סי'

תרל"ח ס"א וכ"כ הע"ש בשם מהרי"ב:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרסה סעיף א

* (א) אתרוג בשביעי (ב) א אסור, * <א> שהרי [א] הוקצה (ג) לכל שבעה, <ב> ואפילו נפסל אחר שעשה בו מצוה אסור כל שבעת ימים; ובשמיני עצרת, מותר. ובחוצה לארץ, שעושים שני ימים טובים של גלויות, אסור (ד) אף [ב] בשמיני ומותר בתשיעי, (ה) ואפילו חל להיות ב באחד בשבת; (ו) [ב*] <ג> ויש אוסרים בחל להיות באחד בשבת.

ט"ז אורח חיים סימן תרסה ס"ק א

(א) (א) שהרי הוקצו לכל ז'. - נראה פשוט שאפי' ביום הראשון קודם שנטלו למיפק ביה יש איסור מוקצ' וליד למי"ש ב"י בסס"י זה בשם הג"א עבדי' להושענא ולא אגדי' למיפק ביה שרי בהנא' דהזמנה לאו מלתא היא דשם כ"ז שלא עביד המעשה שיש לו לעשות דהיינו האגודה לא אקצי דעתיה ממנה ואפשר שיברור לו אחרת ע"כ אין שייך מוקצה בזה אבל באתרוג אשר הכין לו בין השמשות לצאת בו למחר תכף אסחי דעתיה מיני' וכן ל"ד למי"ש רמ"א בס"י תרל"ח הזמין לסוכה ולא ישב בה כו' דשם הי' ראוי לישב בה ולא ישב גילה דעתו שאין רוצה בה באותה שעה ב"ה ממילא לא אתקצאי לכל אותו יום כנ"ל:

מגן אברהם סימן תרלח ס"ק ג

ג (ג) דהזמני לאו מלתא - וק' דבס"י מ"ב ס"ג כתב דהזמני לגוף הקדושה מלתא היא וי"ל דתשמישי מצוה קילא טפי כמ"ש ס"י כ"א:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרלח סעיף א

(א) [א*] עצי סוכה אסורים כל (ב) שמונת ימי החג, * (ג) <א> בין עצי דפנות בין עצי סכך (ואפילו קיסם לחצוץ בו שיניו אסור) (מהרי"ל), ואין (ד) ניאותין מהן לדבר אחר כל שמונת הימים, מפני שיום הז' כולו הסוכה מוקצה עד בין השמשות, והואיל והוקצה לבין השמשות של שביעי הוקצה לכל היום. הגה: (ה) ואפילו נפלה הסוכה, אסורים (ו) ולא מהני בה תנאי (טור); (ז) אבל * עצים א הסמוכים לסוכה, מותרים (ח) <ב> ועיין לעיל סימן תקי"ח סעיף ח'; * ואם אחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות ונשלם הכשר סוכה הוסיף דופן, לא מיתסרא; אבל אם עשה ארבעתן * סתם, כולן אסורות ומוקצות. הגה: ב וכל זה לא מיירי (ט) אלא בסוכה שישב בה פעם אחד, * אבל אם הזמינה לסוכה ולא ישב בה, * לא נאסרה, * ג <ג> דהזמנה לאו [ג] מילתא היא (הגהות אשר"י פרק המביא). (תשמישי מצוה נזרקין ותשמישי קדושה אינן נזרקין).

כנראה שנחלקו המגן אברהם והט"ז המגן אברהם כתב במפוקרש בשיטת הרמ"א דאף שגבי קלף של תפילין אמרינן הזמנה מילתא היא מכל מקום סוכה אינה נאסרת עד שישב בה משום דרק הזמנה לגוף קדושה מילתא היא ולא הזמנה לגוף מצוה והט"ז סבור שאין דחלק בין חפץ של קדושה לחפץ של מצוה ולכן באתרוג אמרינן הזמנה מילתא היא והוא הדין לשמן של נר חנוכה.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף י עמוד א

ותשב בפתח עינים - א"ר אלכסנדר: מלמד, שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לראותו. ר' חנין א"ר: מקום הוא ששמו עינים, וכן הוא אומר: +יהושע טו+ תפוח והעינים. ר' שמואל בר נחמני אמר: שנתנה עינים לדבריה; כשתבעה, אמר לה: שמא נכרית את? אמרה ליה: גיורת אני; שמא אשת איש את? אמרה ליה: פנויה אני; שמא קיבל בד אביך קידושי? אמרה ליה: יתומה אני; שמא טמאה את? אמרה ליה: טהורה אני.

בראשית פרק לח

(יב) וירבו הגימים ותמת בת שוע אשת יהודה וינחם יהודה ועל על גזזי צאנו הוא וחינה רעהו העדלמי תמנתה:

(יג) ויגד לתמר לאמר הנה חמיך עלה תמנתה לגו צאנו (יד) ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה פי ראתה פי גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה: (טו) ויראה יהודה ויחשבה לזונה פי כסתה פניה:

(טז) ויט אלה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך פי לא ידע פי כלתו הוא ותאמר מה תתן לי פי תבוא אלי: (יז) ויאמר אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך:

(יח) ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך ופתילך ומטף אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו: (יט) ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה:

(כ) וישלח יהודה את גדי העזים ביד רעהו העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה:

(כא) וישאל את אנשי מקמה לאמר אנה הקדשה הוא בעינים על הדרך ויאמרו לא היתה בזה קדשה: (כב) וישב אל יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא היתה בזה קדשה:

(כג) ויאמר יהודה תקח לה פן נהיה לבוי הנה שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה:

(כד) ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר ונתה תמר פלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאה ותשרף: (כה) הוא מוצאת והיא שלחה אל חמייה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הרי נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה:

(כו) ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני פי על פן לא נתתיה לשלה בני ולא יסוף עוד לדעתה:

השיעור יתקיים אי"ה ביום חמישי כ"ו בכסלו תשע"ב ומוקדש לזכר ר' יהודה צירקלש ז"ל.

הרב אהרן כ"ץ. ראש כולל הלכה במכון הגבוה לתורה אוני' בר אילן.